

ZWART EN SLIM IN HET RIETLAND

Opmerkelijke vangsten in de Vechtstreek

Jan Buys, Jan Piet Bekker en Peter van der Linden.

Gepubliceerd in *Zoogdier* jg. 13, nr 1, p 23-25

Najaar 2001 organiseerden de NOZOS en de veldwerkgroep van de VZZ twee herfstkampjes in het Vechtplassengebied en de Vechtstreek. Uitvalsbases waren forten uit de Hollandse waterlinie, werkterrein een deel van de vele moerassen, rietlanden en andere natte en ruige terreinen die de regio rijk is, verspreid over de gemeenten Wijde meren (voorheen o.a. Loosdrecht), Maarssen, Breukelen en Hilversum. Beide kampjes hadden tot doel een beter beeld van de plaatselijke kleine zoogdierfauna op te leveren. Met Noordse woelmuis en waterspitsmuis hoog op het verlanglijstje van de deelnemers. In dit artikel een korte samenvatting van de resultaten met als smaakmakers twee bijzondere vangsten.

Tabel

Gevangen soorten en hun relatieve talrijkheid

Soort	Procentueel aandeel in de vangsten
bosspitsmuis	3%
huisspitsmuis	1%
rosse woelmuis	22%
aardmuis	22%
veldmuis	9%
dwergmuis	23%
bosmuis	18%
wezel	1%

Resultaten

Om te beginnen: de twee al genoemde soorten slaagden erin ongevangen te blijven. Aan de vangmethode zal het niet direct gelegen hebben. We plaatsten de vallen in geschikte biotopen en op geschikte plaatsen, onder andere direct aan de waterkant. Met zowel inloopvallen (Longworth) als bekervallen (Coca cola). Hier staat tegenover dat het aantal vangmomenten beperkt is in een weekendkampje, terwijl de ervaring leert dat de echt leuke vangsten zich na verloop van een fors aantal ronden aandienen. Wel geeft het aan dat beide soorten in ieder geval niet in grote aantallen in de regio rondspringen. Tabel 1 geeft een overzicht van de soorten die we vingen. In het totaal acht. In het verslag dat van beide kampen verschijnt staan de resultaten verder uitgewerkt.

1. Het vangen van dwergmuizen

Zwarte dwerg

In de tabel valt al op dat de vangst aan dwergmuizen rijk was. Het vangen van deze soort is niet zomaar saai, het zijn nu eenmaal fraaie bestjes die zich ook nog heel coöperatief opstellen in de hand (zie foto 1). Het werd nog leuker toen op zaterdagochtend in de Veenderij in Maarssen een colafles in de Veenderij (Maarssen, zie foto 2) bezet bleek te zijn door een klein zwart bolletje met kraal oogjes: een vrijwel geheel melanistische dwergmuis (Foto 3).

2. Vangplaats in de Veenderij (Maarssen)

3. Melanistische dwergmuis

4. Normaal gekleurde dwergmuis

De vangst van een dergelijk afwijkend bestje is niet echt algemeen. Böhne (1978) noemt de invloed van de temperatuur en de luchtvochtigheid op de vachtkleur. Hij noemt speciaal de donkere varianten van deze soort in (West-)Friesland en Noord-Jutland en beschouwt deze als oecotyphen. Donkere varianten bij de overige *Muridae* komen

geregeld voor, maar van echte vormen van melanisme is alleen een beschrijving bekend van een bosmuis (*Apodemus sylvaticus*) gevangen op 3 mei 1954 in Maarn en in Naturalis bewaard onder het registratie nummer 12290 (Husson, 1954). Opvallend aan ons zwartje was dat de langere haren van de 'bovenvacht' net als bij de normaal gekleurde beesten zilvergrijs (zie foto 4) zijn. Tegen de zwarte vacht geeft dat het diertje een soort halo. Verder was het diertje niet geheel zwart: rondom de bek waren de haren grijswit.

Snel lerende wezel

Op één van de vanglocaties, bij Molenpolder, hadden we vier van de vijf vangperioden een wezel in een Longworthval. Wezels zijn doorgaans continu woest doorrennende exemplaren in de vangzak; valcontroleurs laten het geven van een knipje in de vacht voor latere herkenning daarom meestal achterwege. Bij deze wezel viel op dat het dier zich in de vangzak anders gedroeg: hij hield zich geregeld stil en nam de omgeving scherp in zich op. Daarbij konden we steeds de halsvlek goed onderscheiden. Deze wezel bleek al heel snel door te hebben dat deze doosjes met de deur dicht een gevulde ruif vormen. Al tijdens de eerste controle rolde er naast de wezel ook een onthoofde bosmuis uit (zie foto 5 bij pijl). Dit herhaalde zich drie keer in de volgende vangronden. Het is niet duidelijk hoe de wezel en zijn prooi in de val geraakten. Er zijn drie mogelijkheden: 1) de wezel achtervolgt een vluchtende bosmuis die de val inschiet; 2) de wezel vangt een bosmuis en gaat een val in om zijn prooi te verorberen; 3) de wezel ruikt een gevangen bosmuis en krabbelt halsstarrig aan het valdeurtje waardoor het toevallig openging. Optie 1 en 3 (mogelijk in combinatie: de eerste keer 1, later 3) zijn het meest waarschijnlijk.

5. Onthoofde bosmuis tussen andere slachtoffers

Bronnen

Böhme, W., 1978. *Micromys minutus* (Pallas, 1778) – Zwergmaus. In: J. Niethammer & F. Krapp (eds.) *Handbuch der Säugetiere Europas*, Band 1, Nagetiere I, p. 290-304, Wiesbaden.

Husson, 1954 On a melanistic specimen of the long-tailed field mouse, *Apodemus sylvaticus sylvaticus* (L.) – *Extrait de Mammalia*, Tome XVIII, nr. 3, p. 329-330